

VYBÍRÁNÍ POSUDNÉHO V KRAJI HRADECKÉM PODLE KOPIÁŘE VÁCLAVA PERGERA Z ALTEMPERKA Z LET 1594 - 1601

Vladislava KRÍŽOVÁ

Výroba a prodej piva patřily v českých zemích v raném novověku mezi nejnvýnosnější obory podnikání. Jednání o výši tzv. „posudného“ (daň z vaření piva na prodej, vybíraná ve prospěch krále) představovala důležitou součástí diplomatického zápasu o vliv mezi jednotlivými stavy a panovnickou mocí.¹⁾

Berně z pivních varů byly k r. 1546 součástí nepřímých daní. Uvalení nepřímých daní na obyvatelstvo je v mnohých směrech výhodnější než zavedení daně přímé s podobným ziskem. Ten, kdo pivo vařil, z něj sice platil posudné, ale tato skutečnost se samozřejmě odrazila i v ceně piva šenkovaného. Největší zatížení pak nesl, což je pro nepřímé daně charakteristické, spotřebitel, konzument piva.

Ještě před válkou se saským kurfiřtem Janem Friedrichem povolil sněm sbírku 14ti malých peněz neboli jednoho groše z věrtelového sudu ječného piva, které se vaří na prodej a za peníze vyšenkuje.²⁾ Řád pro vybírání vyhlásil panovník 11. 11. 1546.³⁾ Řád stanovil berní jednotky. Vrchnosti panského a rytířského stavu a královská města měly založit registra pro každý pivovar. Do nich měl sládek zaznamenávat počet varů a jejich velikost. Vrchnostenská kancelář byla povinna čtyřikrát ročně (6. ledna, v sobotu před provodní nedělí, v sobotu po 15. červenci a v sobotu po 16. říjnu) vyzvednout registra a dostavit se s nimi ke královskému krajskému výběr-

1) Janáček J.: Pivovarnictví v českých královských městech v 16. stol. Rozpravy ČSAV 69/1959, seš. 4., Placht O.: České daně 1517 - 1652. Praha 1924., Volf M.: Nástin správy české berně v době předbělohorské. Sněmy české XI., 2/1. Praha 1941

2) Sněmy české II. Praha 1880, s. 24

3) Sněmy české II., s. 40

čímu posudného, který úřadoval v krajském městě v tyto a po osm následujících dní. Zde bylo nutno složit počet a zaplatit berni z těch varů, které byly vařeny na prodej.

Dávky se postupně zvyšovaly. Do r. 1551 se platil 1 gr. z věrtelového sudu, v letech 1552 - 61 2 gr., v letech 1562 - 67 částka vzrostla na 3 gr., v letech 1568 - 92 na 4 gr. a konečně v letech 1593 - 1606 se vybíralo 6 gr. z věrtelového sudu.

Král i stavy chtěly mít tuto důležitou daň pod svou kontrolou. Kompromis byl přijat r. 1564, kdy král povolil volbu krajských výběrčích stavy, ale správa posudného zůstala pod královským vlivem. Pokusy převést správu z české komory na stavovský nejvyšší berniční úřad ztroskotaly. Od r. 1583 bylo posudné opět v rukou panovníka, který jmenoval krajské výběrčí. Krajské výběrčí skládali přísahu pouze panovníkovi a vybrané částky odváděli z části do úřadu rentmistrovského a z části na úrokování a umořování domácího zeměpanského dluhu. Tuto část spravovala česká komora.

Kontrola pivovarů byla nedostatečná. Problém spočíval v tom, že se posudné platilo jen z piva uvařeného na prodej. Pivo uvařené pro potřebu vlastní a čeládky se nezdaňovalo. Tak docházelo k častým daňovým únikům. Existovala sice možnost uvalit na základě nařízení pokutu ve výši dvojnásobného posudného, ale nebyla příliš využívána. Pravděpodobnost, že se na podvod nepříjde, byla veliká a kromě toho vymáhání pokut se stalo téměř nemožným. Určitým pokusem o kontrolu vaření piva se stalo nařízení z r. 1567, které stanovilo povinnost každého, kdo by chtěl vařit pivo, požádat krajského výběrčího o cejch (známku). Tato známka měla nést označení velikosti várky. V souvislosti s tím se zaváděly knihy počtů vydaných cejchů. Jak se zdá, ani tento způsob nezamezil vaření nezdaněného piva. Sněmovní instrukce výběrčím z r. 1570 kladla důraz na placení celé částky posudného a nařizovala zjišťovat, proč není placeno z pivovarů, ze kterých se dříve dávky odváděly.

Další pokusy o zpřehlednění systému vybírání posudného zaznamenáváme k r. 1589, kdy bylo stanoveno, že vyúčtování vybrané částky musí být provedeno do tří týdnů po projití kvartálu, přičemž registra se měla uzavřít týden po projití kvartálu. Těm, kdo neučinili příznání či dlužili na dávce, hrozilo oznámení zemskému soudu a pokuta dvojnásobného posudného. Později se prosadilo, že byl dlužník předán nejvyšším berníkům, kteří učinili oznámení deskám zemským a na neplatiče byl vydán zatykač. Královským výběrčím tak přibyla ještě povinnost vést registra dlužníků.

V polovině devadesátých let se česká komora neúspěšně pokusila podřídit si vybírání posudného bez existence krajských výběrčích. Celkově

se měly zpřísnit podmínky pro vaření piva. Přísaha se měla stát povinnou i pro sládky. Důraz byl kladen na odevzdávání cejchu pod sankcí propadnutí varu, z něž by polovina připadla výběrčím, aby byli zainteresováni na odhalování neohlášených varů. Veřejně se rovněž měl vyhlásit povolený počet věrtelů sladu na jeden var v každém městě. Kontroly výběrčích ve mlýnech, úprava zápisů v registrech ani jiná podobná zpřísnění se neprosadila.

Dávky z piva tvořily významnou položku v příjmech pozemkové vrchnosti. Ve většině hospodářských instrukcí vydaných pro jednotlivá panství hraje otázka vaření piva významnou roli. Nejdůležitější "zásady" je možno shrnout do následujících bodů: míra měla být spravedlivá, pivo se nesmělo vařit bez výsady, povinný odběr piva, uvalení sankcí za nedodržení nařízení, povinnost purkmistra nebo jiné k tomu určené osoby zapisovat údaje o várkách.

Tak na panství Potštejnském a Litickém bylo vydáno zřízení o správě panství kolem r. 1525 Vojtěchem z Pernštejna: v každé vsi musí být jen jedna krčma, za šenkování piva jinde je vyměřena pokuta jedna kopa gr.⁴⁾ Slad a várky má na tomto panství na starost purkmistr, který je dává písaři na zámku zapisovat do důchodů jednou za čtyři neděle. Pokud se najde více sladu než bylo zaznamenáno v registrech, je hejtman povinen zjistit příčinu. Ke kontrole má být ustanoven jeden důvěryhodný osedlý, který by přijímal slady po várkách a následně informoval hejtmana.⁵⁾

Instrukce krále Maximiliána II. daná hejtmanovi panství pardubického (1563) určuje hlavní místo hejtmanovi, který má dohlížet na provoz sladovny a dašického pivovaru, zejména aby bylo dost pšenice, sladu a chmele i nad spotřebu, tj. aby se uvařilo co nejvíce piva. Všichni krčmáři na panství musí odbírat z dašického pivovaru. Mláto se má použít na vykrmení volů. Zračí se zde velká podpora pivovaru, kterému nesmí nic chybět.⁶⁾

Jmenovaní písaři mají zapisovat počet varů týdně, počet sudů připadajících na jeden var, cenu sudu piva, množství sladu, zaznamenávají se i řídká piva.⁷⁾

Z toho vyplývá, že vrchnost měla největší starost o velikost varů, šizení piva ředěním, dávání spravedlivé míry.

V královských městech patřila správa posudného pod pravomoc městské rady. Ta určila dva konšele k vedení počtu posudného. Tito městští výběrčí

4) Kalousek J. (ed.): Řády selské a instrukce hospodářské 1350 - 1626, AČ 22, Praha 1905, s. 61

5) Tamtéž, s. 62 - 3

6) Tamtéž, s. 207 - 208

7) Tamtéž, s. 209

skládali přísahu králi a bezprostředně podléhali české komoře. Ta určovala výši a způsob jejich odměny a vydávala jim instrukce pro vedení jejich činnosti. K ruce výběřčím byl ustanoven jeden z radních písařů, který také musel přísahat králi. Písař spravoval především dávku z vodného pro pivovary.

Majitel pivovaru nebo sladovny předkládal výběřčím týdenní registra se zápisy o počtu varů a větelů svařeného piva nebo vyrobeného sladu a podle toho platil daň městské radě. Městská rada čtyřikrát ročně odváděla vybrané dávky krajským výběřčím.

Roku 1574 byly zavedeny měděné cejchy na poloviční i celé vary. Každý nákladník, který ve svém domě vařil pivo a každý pivovarský mistr, se kterým nákladník várku sjednal, musel žádat výběřčího o cejch, který pak byl zapsán do zvláštních register. Cejchy se vybíraly každou sobotu u městského písaře, který je zaznamenával do register. Cejchy se pak posílaly zpět výběřčímu. Srovnáním radních register s registry výběřčího měla být zajištěna základní kontrola.

Příznávací listy vyhotovil písař a výběřčí podle nich vybírali. Vybrané částky odevzdávali souhrmně za čtvrt roku městské radě, která je odváděla krajským berníkům.

Královský výběřčí posudného byl zprvu jmenován králem, v letech 1564 - 1583 ho jmenovaly stavy, pak se jmenovací právo vrátilo králi. Mohla se jím stát osoba kteréhokoli stavu.

Výběřčí se musel čtyřikrát ročně po osm dní ve stanoveném termínu zdržovat v krajském městě a vybírat berni podle varních register. Na pomoc mu byli přiděleni dva členové městské rady.

Po uplynutí úředních dní mělo dojít k řádnému zúčtování příjmu podle register. Výběřčí odeslal tzv. "vejtah z register" české komoře a truhlu s penězi zanechal na městském úřadě, dokud ho česká komora o ně nepožádala.

Královský výběřčí byl též povinen objíždět všechny pivovary v kraji a kontrolovat, zda se vaří tak, jak stojí v záznamech. Zejména ho zajímala velikost varních nádob. Při zjištění nedostatků podával zprávu české komoře.

Placen byl zprvu z výnosu posudného podle vyúčtovaných výloh, později dostával pevný plat, který činil roku 1581 50 kop grošů čes.⁸⁾

Výběřčí vedli také zvláštní registra dlužníků, v nichž ve zvláštní rubrice uváděli vlastní vydání spojená s vymáháním restů.

8) Sněmy české IV. Praha 1886, s. 52

Dávky bylo možno zatajit různým způsobem, často se lidé vůbec nepřiznali k tomu, že vaří pivo. Pokus krále prosadit sepsání pivovarů (1571) neprošel, stavy si byly příliš dobře vědomy důležitosti této otázky a k soupisu nesvolily. Také výhrada nezdanitelnosti várek pro vlastní potřeby bránila účinné kontrole. Dalšími prostředky bylo vyměňování nádob, upírání varů atd.

Ke zlepšení situace nevedlo ani zavedení cejchů, král byl ve svých nařízeních bezmocný, protože si nedokázal prosadit dohled nad nejnižším článkem výroby piva. Také zvyšování posudného zprvu vrchnost nebránila. Zdražila pivo a případně ho ředila vodou. V některých místech nastal pokles v konzumaci piva - méně silné a dražší pivo začalo být nahrazováno vínem nebo lihovinami.

Vzhledem k tomu, že vymáhání dávek od neplatičů bylo velmi namáhavou záležitostí, přijal sněm nařízení o postupu při vybírání posudného.

Pokud nebylo včas a řádně odvedeno nebo se povinná osoba neodsvědčila, že pivo na prodej nevaří, musel výběřčí tuto osobu napomenout. Když na napomenutí nereagovala, měli krajští výběřčí vzít od desk zemských zatykač a dodat ho neplatiči nebo zaslat do jeho domu. Tím se na něj vztahovala povinnost "*jakoby po rozsudku zatčen byl*" zaplatit posudné včetně škod, které vznikly jeho včasným nespravením.

Pokud ani do dvou týdnů nebyl dluh vyrovnán nebo se povinný neodsvědčil, že pivo nevaří, měl se osobně dostavit na Pražský hrad a dokud posudné i registry neodvedl nebo se neodsvědčil, "*nemá takového zatčení prázem býti*".⁹⁾

Jak dále uvidíme, zatykačů bylo vydáváno poměrně velké množství, ale nezdá se, že by to mělo nějaký podstatný vliv na včasné a řádné odvádění dávek. To dokazují stále se opakující sněmovní snešení o "*zvyupomínání restantův*".¹⁰⁾

O konkrétním postupu ve výběru posudného v jednotlivých českých krajích toho však mnoho nevíme. Ojedinelý pramen, který nám dává blíže nahlédnout do činnosti krajského výběřčího posudného představuje rukopis Václava Pergera z Altemperka.¹¹⁾

9) Sněmy české IX. Praha 1897, s. 264

10) Např. ve sledovaném období Sněmy české IX., s. 264, 556, 654

11) V pramenech a literatuře existuje více tvarů jména Václava Pergera z Altemperka, např. z Altenberka, z Altemberka, z Altenperka apod. Používám nejčastější variantu: z Altemperka.

Václav Perger z Altemperka se narodil pravděpodobně někdy kolem r. 1540 v rodině Václava Pergera, který "konal vojenské služby".¹²⁾ O jeho mládí neexistují dostatečné informace.

Spolu s bratry Josefem, Janem a Martinem byl nadán majestátem ze 12. 10. 1580 erbem a heslem.¹³⁾ 15. března 1595 byl Václav Perger povýšen do rytířského stavu.¹⁴⁾ U desek zemských se osobně přiznal až po čtyřech letech, 15. března 1599.¹⁵⁾ V letech 1587, 1588 a 1589 byl členem městské rady. R. 1590 byl sice jmenován radním, ale svůj úřad již nevykonával,¹⁶⁾ asi v souvislosti s nabytím úřadu královského rychtáře, který zastával v letech 1590 - 1609. R. 1593 mu přibyla ještě funkce výběrčího posudného v kraji Hradeckém. Na tomto poli byl činný až do r. 1605. Zemřel 8. května 1609.

Rodina Václava Pergera držela v Nymburce od 60. let 16. stol. výstavný šenkovní rohový dům na rynku směrem ke kostelu sv. Mikuláše nazývaný "U Myslíků".¹⁷⁾ U domu byla sladovna a pivovarská hospoda, ve které se scházeli nejen nymburští zámožní měšťané a šlechta z okolí, ale i obchodníci z daleka (Poláci, Němci). Tento dům a vůbec veškerý majetek zdědil Pergerův zeť Daniel Škréta Šotnovský ze Závořic, sekretář české komory.¹⁸⁾

Od 60. let patřil Pergerovi také šosovní dvůr "Bílý" nad Mrlinou. Zde se soustřeďovala hospodářská aktivita Pergerova, o které nás blíže informuje kopiář zvaný Registra Václava Pergera z Altemperku, uložený v Archivu Národního muzea (sbírka F č. 139, kart. 110) v Hradeckém kraji.

Knihy má rozměry 220 x 320 x 45 mm, je vázána v původní kožené vazbě, v rozích a na hřbetě dodatečně vyztužená. Původně byla opatřena nejspíše kovovými uzávěry, po nichž zůstaly otvory ve vazbě. Vazba je

12) OSN XIX. Praha 1902, s. 47

13) OSN XIX., s. 47, SÚA, ČDK IV D, kart. 472, erb byl udělen za služby jejich otce Václava Pergera, "kteréž jest v několika taženích polních učinil."

14) Sněmy české IX., s. 5 a 82 - 3, Klecanda V.: Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku. Časopis archivní školy 6/1928, s. 21 a 105, Čečetka F. J.: Nymburská kniha šenkéřská. In: Ročenka spolku musea král. města Nymburka r. 1911, s. 15, Čečetka uvádí špatné datum (7. února), domnívá se, že ho získal za zásluhy nebo za půjčku na turecké války, kterou císaři obstaral.

15) SÚA, DZV 128, fol. P 8b, Klecanda V.: Přijímání, s. 105

16) SOkA Nymburk, AMN, Kniha pamětí smluv a jiných zápisů 1573 - 1618, fol. 163b, "... za p. p. Samuele Teplý maje sobě ouřad poručenej od p. Václava Pergera z Altemperka."

17) Kulhánek F.: Dějiny královského města Nymburka. Nymburk 1911, s. 54

18) tamtéž, s. 90

ozdobena tlačenými rostlinnými a figurálními motivy s vyobrazením ctností Fides, Spes, Iusticia a Caritas po obvodu. Vprostřed se nachází zpodobnění Adama a Evy v ráji u stromu poznání. Nad tím je nápis "Register" a dole datum 1551.

Číslování stran je dvojí: starší ve vnějším rohu nahoře počítá strany, pozdější číslování označuje listy a je provedeno tužkou uprostřed strany dole. Při odkazech užívám nového číslování.

Obsah kopiáře lze rozdělit na několik samostatných částí: hospodářské záznamy, hlavně o zjednání čeledi z let 1581- 91 (fol. 1- 4), "Registra z příjmů, zda co z počestných lidí buď stavu panského aneb rytířského a měšťského aneb kdožkolivěc v domě hostinském u p. Václava Pergera z Altemperka protrávil" v letech 1590 - 1 (fol. 5 - 27). Na fol. 28 - 30 se nachází kopiář listů p. Václava Pergera z Altemperka, císařského rychtáře v Nymburce z roku 1591. Největší část zaujímají "Registra anebo kopiář listů p. Václava Pergera z Altemperka, JM výběrčího posudného v kraji Hradeckém" z let 1594 - 1601 (fol. 32 - 197). Za tímto kopiářem se nachází na fol. 202b zápis o prodeji koně z r. 1594 a na fol. 203b - 204 zatykač na bratry Rychnovské z Rychnova, vydaný purkrabím kraje Hradeckého p. Janem z Vřesovic r. 1595. Na vnitřní straně zadní desky nalézáme obchodní záznam z r. 1554 o koupi volů ve Slezsku a Polsku.

Zápisy jsou psány různými písaři a ti zachovávali také rozdílnou úpravu záznamu. Záznamy vedené od fol. 32 byly pravděpodobně přepisovány z předlohy, vyznačují se úpravností a malým počtem škrťů. Skládají se z adresy, vlastního textu a datace. Postupně se pečlivost snižuje, záznamy vykazují známky spěchu, přibývá zkratk a oprav, závěrečné formule včetně data bývají zkráceny a často i vynechány. Také v oslovení se písaři často omezí na pouhé např. "u. p. synu a příteli můj," takže adresáta nelze spolehlivě určit. Při porovnání prvních zápisů s pozdějšími se objeví ještě rozdílné pořadí jednotlivých částí listu. Zatímco první písař začíná adresou, další písaři ji (pokud ji vůbec uvádějí) kladou až nakonec. Lze říci, že zpočátku byly asi listy přepisovány z konceptů, později se psalo rovnou do kopiáře.

Obvyklý způsob titulování je pro pány "urozenému panu panu", pro rytíře "urozenému a statečnému rytíři panu", pro nižší šlechtu "urozenému panu", pro měšťany, panské úředníky "slovutný pane", pro města "panu purkmistru a pánům". Duchovenstvo požívalo titul "velebnému a důstojnému knězi".

Vlastní text je uvozen slovy "službu svou vzkazují" nebo ve zkratce "S." a znovu opakováno, komu je list určen a doplněno zdvořilým pozdravem

„panu příteli/ bratru/ synu/ švagru/ kmotru, mně laskavě příznivému“ a přáním např. „zdraví dobrého a šťastného s mnohým prospěchem na panu Bohu vinšuji“.

Text je završen závěrečnou formulí např. „S tím děj se pán Bůh VM ve všem dobře a šťastně míti,“ často zkrácen v „S tím.“ Pak následuje datace, pokud je uvedena.

Svým obsahem jde o zápisy velmi různorodé, které odrážejí denní život, starosti i radosti osoby, která dosáhla v regionu významného postavení: vlastnila prosperující hospodu, zasedala v radě, později zastávala funkci císařského rychtáře ve městě Nymburce a výběrčího posudného v Hradec-kém kraji.

Jednou z nejzajímavějších informací, které Pergerův kopiář přináší, jsou doklady o konkrétní praxi při vybírání posudného. Výzkum v této oblasti je však do jisté míry omezen chybějící datací a někdy i adresou. Většinou se jedná o upomínání zaplacení dlužného posudného.

Václav Perger si postěžuje: „v outerej minulej (jsem) do Hradce přijel, ale žádného jsem, kterej by chtěl posudní odvésti“¹⁹⁾ nenašel. Jindy zase: „Ale oznamuji vám, že již po těch dnech, jak sem na posudní zased, dosti málo mi peněz přinesli, tak že toho ještě nikdá nepamatuji, soudím to sám u sebe, že JichM páni krajští snad se toho nenadáli, abych tak brzo k vybirání posudního přijeti měl, že sobě odkládají snad teprva těchto dnův že největší počet odvésti chtějí budou.“²⁰⁾ Často musel čekat i déle: „Však nemohu se vynadiviti, že tak špatně posudního odvozují. Byl sem v Hradci hned nazejtří po sv. Třech králích, to jest několik dnů mimo mou povinnost a nemohu přes polovici odvedli. Nechci-li (s) prázdnými pytlíky do Prahy přijeti, musím nejmíně dvě neděle doma vyčkati.“²¹⁾ Tyto věty odrážejí velmi dobře přístup k placení posudného.

Některé osoby dlužily i za mnoho let, nezřídka se nedoplatky posudného vyřizovaly dlouho po smrti dlužníků. Porovnáním s instrukcemi císaře o nutnosti včasného a úplného odvádění dávek, které Václav Perger zmiňuje prakticky v každém dopise dlužníkům, je potvrzen názor o liknavém přístupu šlechty, měst a duchovenstva k placení posudného.

19) ANM, sbírka F, č. 139, kart. 110, Registra Václava Pergera z Altemperka, fol. 123b

20) ANM, Registra, fol. 110a

21) ANM, Registra, fol. 34a

V optimálním případě, kterých nalezneme v registrech velmi málo,²²⁾ mohl Václav Perger přijmout správně vyplněné příznávací listy a zaslat kvitanci na odvedenou částku. Někdy bylo placeno jen zčásti, buď jen z některých pivovarů²³⁾ nebo za některé kvartály.²⁴⁾

Závady vznikaly také nesprávným vyplněním příznávacích listů.²⁵⁾ Konkrétnější zprávy o chybách nalézáme např. v listu Václavovi Zoubkovci Tábořskému, úředníku na Pecce a Bělehradě: „... nemohu rozuměti, co je v kterým kvartálu piva vystaveno, a kolik sudův mám do jednoho každého kvartálu položit a hned do těch hlavních register zapsati“²⁶⁾ nebo v dopisu nějakému Zikmundovi: „Jest mi s nemalým podivením, ač se ... sami o posudní příznáváte, ale soudit to musím, že jste to sami ani v ruce neměli, jak jest příznávací list s registry srovnán. V listu stojí půl devátý kopy a tři kroše vše český, však dosti zmakulováno a zvopraveno, že žádnému skoro rozuměti nemůže a v rejstřích se vyhledává a nachází sto sedumdesáte tři sudy, to jest sedumnácte kop tři kroše vše české,“²⁷⁾ což je téměř dvojnásobek. Perger dodává: „a kdyby ste na jinýho vejberčího trefili,

22) Šlo o tři resp. čtyři dopisy, Vilému z Valdštejna, na Dobrovici a Kunstberce (fol. 81a, 95a) a Janovi Činovicovi z Libni a v městě Hradci nad Labem (fol. 93b), v případě Vratislava Václava Lička z Rysumburku a na Petrovicích (fol. 93a, b) si Václav Perger nebyl jistý, zda byly zaplacený 2 kopy 21 gr.: „...mám za to, že již odvedený jsou neb jse mezi restanty u mě toho nic nenachází, tak že se VM žádný nebezpečnosti obávati zapotřebí nebude,“ a slíbil, že vyhledá záznamy v „puchhalterii“, „abych mohl věděti, na který kvartál se odsvědčení nebo příznání stahují a VM pořádně kvitovati“.

23) ANM, Registra, fol. 72b, Jan starší z Valdštejna a na Kyšperce neodvedl posudné za čtyři kvartály z chotošického pivovaru, ani se neodsvědčil, že nevaří, vše ostatní má v pořádku.

24) ANM, Registra, fol. 145a, kde upozorňuje Jana staršího z Valdštejna a na Kyšperce a Holešicích, že zaslaných 12 kop gr. s příznávacími listy nemohou být použity na požadované období, „až se nejprve ty starý kvartály po restanty spravi“.

25) ANM, Registra, fol. 87b Vratislavovi Václavovi Ličkovi z Rysumburku, na Koldíně a Petrovicích: „oznamuji, že jsem od tohoto posla posudního za tři kvartály suma 2 kopy 21 gr. vše čes. i s registry a s listy příznávacími k sobě přijal, ale poněvadž se v rejstřích náci nedostatky nacházejí, pročez bych já jich vod sebe odvésti nemohl.“ nebo fol. 96b Elišce z Martinic na Lomnici: „... žádajíc, abych VM kvitanci odeslal, proti čemuž bych býti nemohl, ale poněvadž nedostatkové při tom se nacházejí, o čemž zpráva na listu příznávacím sepsána jest a já bych takovýho listu tu, kdež náleží, odvésti nemohl. Z té příčiny VM toliko certifikaci odsílám.“

26) ANM, Registra, fol. 127a

27) ANM, Registra, fol. 92b

mohl by vám nějaký zaneprázdnění učiniti. Ale znajíc já vás k sobě vždycky v lásce upřímného p. a přítele a taky v sobě soudím, že jse to nákej m omylem stalo, protož to vše dám já někomu přepsati, aby se ten omyl napravil, takže nebude potřebi ani poslu daremni chůze.“²⁸⁾ Mikuláš Štoš si ani nevedl evidenci svých varů: „... ale poněvadž sem od VM porozuměl, že ráčíte ode všech zadržalejch kvartálů spletený věci ani pořádný registra ani příznávací listy ani poznamenání pořádného neměti a VM v paměti snad taky nebylo, co jest si kdy piva na prodej ze spilky VM, z něhož by se JMC p. mému nejmilostivějšímu posudní dáti vystavilo a prodávalo.“²⁹⁾ Takovým jednáním získával Perger sympatie. V “maličkostech” byl ochoten vždy nezištně pomoci.

Ovšem problémy nastávaly i na straně Václava Pergera. V listu Václavovi Bystřickému z Studnic, královskému rychtáři v Jaroměři píše, že neposílá kvitanci, neboť suma 70 kop 48 gr. za předešlý kvartál byla i s listem příznávacím a registry pivovarními předána jeho manželce, která písemností někam založila a nyní je nemohou nalézt. Prosí Bystřického, aby se u něj co nejdříve zastavil i s příznávacím listem a pivovarními registry. Současně má Václav Bystřický vyrovnat posudné za nynější kvartál. Václav Perger bude kvůli němu ještě dva nebo tři dny doma.³⁰⁾

Většina osob měla k odvádění dávek poněkud volný přístup. Václav Perger je napomínal, aby “ihned to posudní za ten kvartál zadržaly i s restanty, kteří sou od některých z VM a za vás zadržaly” zaplatili a hrozil, že “... by skrze to VM nemalé zaneprázdnění přijiti mohlo”, protože “jednoho každého poznamenaného JichM nejvyšším pánům berníkům na hrad Pražský podati, sobě poručeno mám.”³¹⁾ Zaštitoval se “velmi tuhým a přísným” císařským poručením. Uváděl, že by také on sám mohl mít problémy: “... neb sem byl vod JMC vobeslán tak jako by mou nedbanlivostí takové posudní nevycházelo.”³²⁾ Tato činnost mu zabírala velké množství času, jak si postěžoval: “... mi také na překážku jest, že sem obzvláštního poručení od JMC ... dostal, abych všechny restanty v kraji hradeckém buď přátelským napomenutím a nebo zatykačem k veliké a nevyhnutelné potřebě pro lid válečný zvyupominal a tak já musím s tím zaneprázdněním také některý den strávit.”³³⁾

28) ANM, Registra, fol. 92b, 93a

29) ANM, Registra, fol. 117a

30) ANM, Registra, fol. 125b

31) ANM, Registra, fol. 45a

32) ANM, Registra, fol. 161a

33) ANM, Registra, fol. 110a

Mezi nejvíce napomínané dlužníky patřili: Adam Šťastný Hrzáň z Harasova, na Potštejně a Kostelci nad Orlicí, jeden z nejbohatších rytířů v zemi a známý lichvář,³⁴⁾ Albrecht Vladislav Smiřický ze Smiřic na Hořicích, komorník arciknížete Maximiliána,³⁵⁾ Hanuš Buchlovský z Jirikova, úředník na Náchodě,³⁶⁾ Karel Škopek z Bílejch Otradovic a na Pecce, jehož otec byl radou císaře Maximiliána,³⁷⁾ Jan Rudolf Trčka z Lípy, královský rada (od r. 1598),³⁸⁾ kněz Martin, opat břevnovský a na Broumově a Polici.³⁹⁾

Podívejme se nyní blíže na jednotlivé dlužníky. Albrecht Vladislav Smiřický ze Smiřic, komorník arciknížete Maximiliána neplatil delší dobu. Václav Perger ho marně upomínal o zaplacení posudného. Hrozil mu zatykačem a tvrdil, že se bude muset řídit královským nařízením, “což byste mi v tom za zlé slušně míti neráčili”. Současně však dává Albrechtovi možnost vysvětlit neplnění povinnosti: “a jestli by pak v tom nějaký vomyl byl, bude moci písař VM vedle odvozování restantů předešlý kvitanci, který sobě ode mě odvedený má, s sebou přivésti, aby se registra a kvitanci my srovnati mohli.”⁴⁰⁾ V dalším listu povoluje Václav Perger Albrechtovi dodatečnou lhůtu pro splnění povinných dávek v rozsahu dvou týdnů.⁴¹⁾ Pak následuje nové napomenutí. Albrecht má konečně zaplatit, aby “aspoň jednou z takový častý zaneprázdnění sjíti mohlo.”⁴²⁾ Ani nové napomenutí nepřesvědčilo Albrechta Smiřického k odvedení posudného.⁴³⁾ Když zaplatil dokonce i předešlý vlastník statku, Zikmund Karlík, zbývalo na Albrechta posudné od získání statku až do sv. Havla 1597. Václav Perger radí Albrechtovi, aby se “odsvědčil”, že pivo nevaří: “tak by mohl takový pivovar v rejstrách mejch dokonce vypuštěn bejti. Tudy by VM zbytečných zaneprázdnění každého kvartálu z vodsílání listů odsvědčících sjíti mohlo. Až by mě kdo zase tu chtěl dáti vařiti, ten by zase potom mohl z takového pivovaru příznávati.”⁴⁴⁾

34) ANM, Registra, fol. 43a, 109a, b, 119a, 149b, 151a, Bůžek V.: Rytíři renesančních Čech. Praha 1995, s. 117 - 123

35) ANM, Registra, fol. 136a, 136b, 145b, 150b, 157a

36) ANM, Registra, fol. 140b, 155b, 157b

37) ANM, Registra, fol. 132a, 141a, 149b

38) ANM, Registra, fol. 150a, 156a, b

39) ANM, Registra, fol. 42b, 63b, 143b, 153a

40) ANM, Registra, fol. 136a

41) ANM, Registra, fol. 137a

42) ANM, Registra, fol. 145b

43) ANM, Registra, fol. 150b

44) ANM, Registra, fol. 157a

Různé osoby byly napomínány různým způsobem. Mezi nejjemnější přístup patří listy opatovi břevnovského kláštera Martinovi a Janovi Rudolfovi Trčkovi.

Václav Perger vysílá zvláštního posla k opatovi Martinovi jen proto, aby mu sdělil, že už zasedl k vybírání posudného v krajském městě. Vyzvání k odvedení posudného zní spíše jako pozvání na přátelskou návštěvu než k plnění nepříjemných povinností: *“A co se dotýče posudného VM předešlejších i nyníšších kvartálů, byl bych to povděčen, abyste ráčili na chvílku ke mně sjetí a mne navštívit, buď v pondělí nebo v outerý nejprv příští.”*⁴⁵⁾ Pokud by opat nemohl, Václav Perger ho sám navštíví. Zhruba o tři roky později vysvětluje Perger opatovi Martinovi, že *“takové poručení pak přísný a ukrutný sou, který sem prve nikdá neměl”* a že *“nejni dobře s JMC šprýmovati”*, protože císař si pak myslí, že *“bych zanedbával posudní a restanty v kraji hradeckém vybírati. Takže JMC žádný zalíbení nad tím neráči míti”*. *“Ráčíte dobrou vědomost o tom míti, že sem ten dluh, kterého čím dál více přibývá, již několik mnoho kvartálů na sobě zdržával, však s nemalým nebezpečenstvím, což již déle nijak se prodlíti nemůže”*, proto ho žádá, *“že ráčíte jak mě tak sebe samého ušetřiti, ... bez meškání ke mně přijeti a takový posudní restant spravíte. Pak-li ráčíte sami s takovým posudní do Prahy práci vážiti, proti mně nic nejni.”*⁴⁶⁾ Jinak by musel na opatu *“vedle snešení sněmovního zatykačem, které bych od dávných časů za sebou, přejíce VM všeho dobrého, zdržuji ... dobejvati”*, *“nechtěl-li bych sám na sebe něco těžšího uvéstí.”*⁴⁷⁾

Janovi Rudolfovi Trčkovi dokonce poslal přílohou poručení od císaře, patrně, aby se Trčka mohl přesvědčit o oprávněnosti požadavku na zaplacení dlužného posudného a případných následků při neodvedení. Velmi slušně se dotazuje, proč Trčka neodvádí posudné: *“Poněvadž pak mně naučení v té příčině dáno jest takové, abych od VM toho všeho zprávu vzal. Proč byste takového posudného JMC náležitě odvozovati po ty termíny již pomínuté a zadržalé neráčili.”* Navrhuje mu, že *“by mi za ty všechny kvartály listy příznávací a rejstra varní s tím doložením v listu příznávacím, že taková suma peněz, co za kterého kvartálu mně mělo odvedeno bejti za VM na vejražku zůstalo a že jsem já takových peněz nepřijal. Tak bude příznávací listy pospolu odvedeno a já také list příznávací s rejstry piovarnými vedle jinejších listů v puchhalterii JMC každého*

45) ANM, Registra, fol. 63b

46) ANM, Registra, fol. 143b

47) ANM, Registra, fol. 143b, 144a, 153a

*kvartálu při počtu položiti a odvésti ... moci budu a když tý vejražce konec bude, komu by pak se něco nedostávalo anebo zbejvalo, bude jeden moci druhý vydávati, jakož se s těžkostí poslední termín zouplna srovnati bude moci a tak ráčíte k dluhu svému přijiti a nic méně posudní také pořádně vypraveno bude.”*⁴⁸⁾ Z toho vyplývá, že Václav Perger byl v r. 1597 už velmi zkušeným výběřčím, který ovládal různé možnosti obcházení vybírání dávek.

Vůči Adamovi Šťastnému Hrzáňovi se Václav Perger zachoval také příznivě. Ač osoby, které by neodvedly posudné ani po napomenutí, měl *“beze všeho prodlívání takové poznamenání nahoru podal, ... i nepřejíc já VM daremního a zbytečného neprázdnění, nechtěl sem VM ani do rejstríku poznamenaného po kraji pronášeti.”*⁴⁹⁾ Václav Perger si totiž u Adama Hrzáně objednal dříví a koně. Když pak nastaly problémy s placením dříví a kůň stále nebyl dodán, rozhodl se Václav Perger více naléhat na zaplacení posudného. Tón jeho dopisu se přiosťruje: vy *“... ste mi až posavad jakž na tom ouřadě posudním sedím, žádného kvartálu posudního neodvedli a nespravili, ani po napomínání žádné odpovědi od vás dostávati nemohu, což jest proti snešení sněmovnímu.”*⁵⁰⁾ Podotýká, že *“já pak maje o osobu vaši od JichM pánův nemalé domluvy jako bych já pro neupomínání vinen byl.”* Zklamaně dodává: *“již čtvrté kvartál zatykač, jenž se na osobu vaši vztahuje, za sebou zadržuji, vždycky domnívaje se, že takové těžké věci na sebe nedopustíte, ale srozumívám, že má upřímnost při vás žádné platnosti ani věčnosti nenese.”*⁵¹⁾ Postižení Hrzáně již nemůže prý déle odkládat.

Další korespondence se točí především kolem dluhu Adama Hrzáně, který měl být splacen formou dodávky dříví. Teprve na druhém místě stojí dlužné posudné. Václav Perger zjistil, že Hrzáně dlužil na posudném ještě za jeho předchůdce v úřadě. Snaží se najít na něm nějakou špatnou vlastnost: *“Ale jest tomu rozuměti, že sobě pán upřímný a starý služebníky a přáteli nic neváží, nevím, jak se panu noví zdaří dobře jmiti.”*⁵²⁾ Avšak ani počátkem roku 1598 se Václavovi Pergerovi nepodařilo získat peníze.⁵³⁾

48) ANM, Registra, fol. 150a, 156a

49) ANM, Registra, fol. 43b

50) ANM, Registra, fol. 109a

51) ANM, Registra, fol. 109a

52) ANM, Registra, fol. 119a

53) ANM, Registra, fol. 151a, 160a, b. Přitom dohoda o zaplacení byla uzavřena r. 1589! Domoci se posudného bylo tedy téměř nad jeho síly, neboť více energie věnoval samozřejmě soukromým záležitostem.

Opačným pólem přívětivého dotazování je dopis Zbyňkovi Kapounovi ze Svojkova a na Čisté⁵⁴⁾: *“jakož ste vy ... od několika let v svém pivovare pivo vařiti a na prodej vystaviti dali a po ta všecka léta žádného kvartálu posudného nespravili a neodvedli a obzvláště jsouc od výběřčího krajského napominání, ani se k rejstrám nepostavili, což nám s nemalým podivením jest.”*⁵⁵⁾

Vůči městu Jaroměři se chová spíše přezíravě: *“Jest mi to s nemalým podivením, vědouc o tom vy, že já vedle Instrukci JMC sobě daný na vyběráni posudního za termín sv. Havla jsem v městě krajském zasedl a takový termín již vyšel, toho rozuměti nemohu, z jaké příčiny takového posudního z města vašeho neodsíláte a JMC, čím povinni ste, zadržujete. Toho sem vás jinak smejšlel. Pročež posla, kterej po kraji jde, k vám sem neodslal. Ale jaké poručení od JMC a rad zřízené komory s JichM sobě přísné dočiněné a odeslané mám. O čemž vy snad nevíte.”*⁵⁶⁾ Srovnáme-li tento list s psaním opatovi břevnovského kláštera, rozdíl jsou evidentní.

Povinné osoby také často žádaly Václava Pergera o *“sčekání”*. Ten někdy vyhověl, jindy ne. Karlovi Zárubovi slibuje, že počká do příštího kvartálu, pokud mu nepříjde *“jiný poručení a napomenutí”*, i když *“bojím se, že mě (napomenutí) ztěžkem pomine.”* Za svou ochotu žádá o zvěřinu *“bud” zajíc nebo koroptva* na Štědrý večer.⁵⁷⁾

Zajíce dostal, aby zajistil, že nebude Matyáš Střelec z Lebnperku, hejtman na Mělníku, postižen za opožděné odvedení příznávacích listů.⁵⁸⁾

Většinou však stanovil kratší lhůtu, než si žadatel přál. Jednomu, který se vmlouval, že jeho šafář Pergera v Hradci již nezastihl nebo zmeškal, povolil platit ke Sv. Jakubu (25. 7.) místo vyžadovaného Sv. Havla (16. 10.).⁵⁹⁾ Jinému, který chtěl platit až v dalším kvartálu, slíbil jen dva až tři týdny.⁶⁰⁾ Pro Karla Škopka se mu nepodařilo, aby *“vod některýho dobrýho přítele jistou sumu peněz vobjednal anebo sám taky na některý kvartál zadržalej posudního proti šuldprífú do jistýho času propůjčil na místě vašem odvedl”*⁶¹⁾, ale slíbil pomoc, kdyby se Karlovi Škopkovi při placení v Praze něco nedostávalo: *“chci se rád přičiníti a vo to jednati, aby vám ještě do druhýho kvartálu sčekání učiněno bylo.”*⁶²⁾

54) R. 1604 byla Čistá prodána na uspokojení Kapounových velkých dluhů.

55) ANM, Registra, fol. 135b

56) ANM, Registra, fol. 158a

57) ANM, Registra, fol. 89b

58) ANM, Registra, fol. 78b

59) ANM, Registra, fol. 144b

60) ANM, Registra, fol. 158b

61) ANM, Registra, fol. 178b

62) ANM, Registra, fol. 79a

Albrechtovi Vladislavovi Smiřickému z Smiřic a na Hořicích počkal dva týdny.⁶³⁾ 10. ledna 1599 již nepovolil ani dva až tři týdny. Lhůta zněla do příští soboty (tj. 10 dní).⁶⁴⁾ 9. ledna 1598 přidal Adamovi Šťastnému Hrzáňovi ještě pět dní na zaplacení.⁶⁵⁾ Hrzáň však pravidelně figuruje v listech, kde se výběřčí marně domáhá splnění aspoň části dluhu.

Zdá se, že upřednostňovány byly osoby mající funkce ve státním aparátu nebo vliv na dvoře a osoby, které poskytovaly Václavovi Pergerovi nějaké výhody, např. Adam Hrzáň dříví⁶⁶⁾, Matyáš Střelec z Lebnperku víno.⁶⁷⁾

I přes všechna opatření musel být v nejkřiklavějších případech vydán zatykač. Hrozba zatykače ani jeho reálné vydání však nepůsobilo na dlužníky o nic více než napomenutí.⁶⁸⁾ Jako příklad poslouží list Vladislavovi Rychnovskému z Rychnova a na Koclířově.⁶⁹⁾ I když Václav Perger dost ostře píše: *“... jest mi s nemalým podivením, kterak sobě jak poručení JMC tak také zatykač i ode mne přátelský a upřímný napomenutí ... to vše sobě nic nakládati neráčíte,”* nemůže než jen zase opakovat, že činí ještě jedno napomenutí a že by mohlo dojít k nějakým zaneprázdněním.⁷⁰⁾ Vladislav Rychnovský z Rychnova dlužil totiž posudné ještě za svého otce. Navíc Václav Perger i v takových případech dokázal najít řešení: *“co se posudního dotýče, já to na sebe chci, co budu moci nejdýle zdržovati”* a v případě, že by přišel zatykač, *“naschválního posla k vám vypraviti”*. Navíc *“sem osobu vaší poznamenánoho za restanty hned ani nepoložil”*.⁷¹⁾ Ochranu před zatykačem poskytl i Karlovi Škopkovi z Bílých Otradovic a na Pecce.⁷²⁾

Kateřina Otmorová z Hustiřan obdržela dokonce více zatykačů: *“Poněvadž pak vy až posavad po témz zatykači, kterej vám dodán jest zadržalých restantů jak za živobyti urozeného p. Václava Chvalkovského z Hustiřan a na Chvalkovici, pana bratra vašeho až do tohoto času odvozovati zanedbáváte.”*⁷³⁾ Václav Perger Kateřinu *“ušetřujíc dobrého přátelství”*

63) ANM, Registra, fol. 136b, 137a

64) ANM, Registra, fol. 171b

65) ANM, Registra, fol. 161a

66) ANM, Registra, fol. 43a, Václav Perger žádá o dodávku dříví, fol. 123b, Adam Hrzáň slibuje, že bude prodávat “dlouhý trámy” jen Václavovi Pergerovi a jeho společníku.

67) ANM, Registra, fol. 70a, 114a

68) ANM, Registra, fol. 135b, 156b

69) ANM, Registra, fol. 139a

70) Podobně též ANM, Registra, fol. 139b, 135b

71) ANM, Registra, fol. 46a, Karlovi Škopkovi z Bílých Otradovic.

72) Viz příloha č. 5

73) ANM, Registra, fol. 156b

znovu napomíná, i když by se mohl "vedle zatykače předešlého a snešení sněmovního na něco nastoupiti neb to osvědčení, které ste vy mi odeslali, nepořádně a nedostatečně vám postačiti nikoliv nemůže." Kateřina tedy dostala novou lhůtu dva týdny.

Dle kopiáře můžeme usuzovat, že vymoci posudné od dlužníků byla věc náročná, časově i finančně. Na mnohé osoby byl vydán zatykač, a ty přesto nezaplatily a byly nadále pouze napomínány. O konkrétním zákroku proti neplatičům nejsou v kopiáři doklady. Nepřeberné množství možností, jak neodvádět posudné, zejména při vedení nejasného účetnictví, dávalo výběřčímu posudného prostor pro vlastní obchody a peněžní transakce.

Není možné popisovat všechny praktiky Václava Pergera z Altemperka, jistě ale je, že některým osobám výrazně pomáhal při neplacení, přimlouval se za ně, aby nebyl vydán zatykač, popř. ho zadržoval nebo se snažil zmírnit jeho účinky. Osobám, které do jeho přízně nepronikly (pravděpodobně proto, že se nenacházely v bezprostředním okruhu jeho zájmů, ať už obchodních či kariérních), nezbývalo nic jiného než posudné řádně a včas odvádět.

EDIČNÍ PŘÍLOHY (ANM, Sbírká F, č. 139, kart. 110)

1.

List krajskej za kvartál od S^o Havla léta 93° až do dne S^{ch} Tři králů léta tohoto 94° (fol. 45a,b).

Službu svou vzkazuji Vaší M urození páni páni, urození a stateční páni z rytířstva, páni mně laskavě přízniví a páni přátelé moji vzláště milí z měst zdraví a v něm jiného všeho dobrého přeji Vašim M a vám věrně a upřímně rád.

Nepochybují, že Vašim M a vám všechněm v dobré paměti zůstává, kterak každý z obyvatelův království tohoto českého, kteřížto na vejtav piva vařiti dadí, aby jeden každý posudné své, což v piovaře svém vařiti dá, vejběřčímu krajskýmu na jisté termíny k tomu sněmem obecním vyměřené. Kterýž držán byl v tomto království českém na hradě pražském léta 93° sobotu po památce S^o Lukáše a zavřen téhož léta po památce všech S^{ch} ode všech tří stavův tohoto království českého do města krajského odvozovali. I poně(va)dž jest již čas a termín jednoho kvartálu od S^o Havla léta 93° až do dne památky S^{ch} Tři králů léta tohoto 94° vyšel a pomínil a vaše M a vy takového posudního ste až posavad spraviti poručiti neráčili a neodvedli, i majíce já obzvláš(t)ní poručení od Jeho M Císařské p. p. mého nejmilostivějšího Vaší M a vás tímto přátelským psaním napomenouti,

abyste ihned to posudní za ten kvartál zadržaly i s restanty, kteří sou od některých s Vaší M a za vás za(d)ržaly, což jich koliv za Vaší M a vámi zůstává, poně(va)dž jsem v městě krajským svůj čas vyčkal až se dalších škod a zaneprázdnění uvarovati chtěti ráčíte a chcete, do města Nymburka beze všeho prodlévání k pilné a důležité potřebě Jeho M Císařské od sebe odvésti poručiti ráčili a odvedete neb kdybyste takového posudního od sebe odvésti poručiti neráčili a neodvedli, tehdy při jinejch listech příznávacích jednoho každého poznamenaného Jich M nejvyšším pánům berníkům na hrad pražský podati sobě poručeno mám, bezpochyby že by skrze to Vaší M nemalé zaneprázdnění přijiti mohlo, což bych Va(ší) M a vám jistotně nepřál. Protož Vaší M za to služebně a přátelsky žádám, že se tak vedle snešení a uvolení sněmovního zachovati a toto mé přátelský a laskavý napomenutí v dobré obrátiti ráčíte. S tím se Va(ší) M na všem dobře a šťastně jímí vinšuji.

Dán v městě Hradci nad Labem.

2.

Stavu panskýmu (fol. 142b)

Službu svou vzkazuji Vaší M urození p. p. mně laskavě příznivej, dobrého zdraví, při ně(m) jiné(h)o vše(h)o dobrého přeji Vaší M upřímně a věrně rád.

Naschvály tohoto posla k Vaší M vypravil a oznamuji VM, že j(es)t mi opět i tyto pomínilé dny od Jeho M Císařský p. p. nás všech nejmilostivější(h)o velmi tuhý a přísný poručení přišlo, abych v kraji hradecké(m) bez prodlévá(n)í všechny restanty a posudní zvyupomínal a psaním svý(m) k ruce Jeho M Císařský kdo kolivěk takový posudní a restanty za sebou zadržují napomenutí učinil a takový peníze s 19 dne m. máje do renthausu od sebe abych odvedl, kdo by pak kolivěk nedal, jednoho každé(h)o bud' stavu panského aneb rytířského aneb města abych poznamenaní do k. k. č. podal protož VM za to služebně žádám, že ráčíte to tak naříditi, aby mi takový zadržalý posudní co nejdříve možné bude odvedeno bylo neb bych jistě VM zbytečně zaneprázdnění nepřál, což věřím, že tak učiniti ráčíte. Za odpověď abych se měl či(m) spraviti po to(m)to poslu VM žádá(m). S tím se nám p. B. na vše(m) dobře a šťastně míti. Dat v

3.

Kvitanci od vejběrčího do berně (fol. 48a)

Já, Václav Perger z Altemperku a v městě Nymburce na Labi vyznám tímto listem kdež náleží, že jsem přijal od památky svatých Filipa a Jakuba až do památky S^o Havla léta 93° v těch dvou kvartálich od stavu posudního v dotčeném kraji vybral jmenovité sumy 3635 kop 53 gr vše č. služby outraty pomíjejíce, kteroužto sumu nejvyšším pánům berníkům na hradě Pražském k ruce Jeho M Císařské od sebe sem odvedl pro jistotu toho svou vlastní pečet k tomuto listu jsem přitiskl, jehož dat. na hradě Pražském v středu po památce S^{ch} Mlád'átkách léta 93°.

4.

Urozenému panu panu Vladislavovi Rychnovskému z Rychnova a na Kocliřově, panu mně laskavě příznivému, jeho Milosti (fol. 139a)

Službu svou vzkazuji, urozený pane pane Vladislave z Rychnova, dobrého zdraví, při něm jiného všeho dobrého přeji Vaší Milosti věrně rád etc. A přitom VM oznamuji, že jest mi s nemalým podivením, kterak sobě jak poručení jeho M císařské tak také zatykač i ode mne přátelský a upřímné napomenutí, který sem z poručení Jeho M Vaší Milosti vše odeslal, to vše sobě nic pokládati neráčíte, ježto vím, že jest posel takový zatykač v příbytku Vaší M nechal a znamení dostatečný vedle zřízení zemského a snešení sněmovního přinesl, a že tak ráčíte zanedbávati o příčinách nevím, protože Vaší M oznamuji, že jest mi opět tuto chvíle od Jeho M Císařský velmi přísný poručení přišlo, abych Vaší M ještě jednou psaním svým napomenutí učinil a co mi je za odpověď dáti ráčíte, ty abych bez prodlévání do komory království českého odvedl, protože Vaší M za to služebně prosím, že takový zadrželý kvartály, který ještě po panu otci Vaší M dobré paměti až do této chvíle ani od Vaší Milosti žádný odvedeny nejsou od sebe odvésti a spraviti obmeškati neráčíte, jestliže by se pak nestalo a Vaší M nějaký zaneprázdnění z toho přišlo, což bych Vaší M nepřál. Věřím, že k tomu přijíti dopustiti neráčíte, odpovědi po tomto poslu naschvální(m) Vaší M žádám. S tím milost pána Boha s námi bejti ráčí. Datu(m).

5.

Urozenému panu Karlovi Škopkovi z Bílých Otradovic a na Petce, panu synu mému vzláště milému (fol. 46 a,b)

Službu svou vzkazuji, urozený pane Karle, pane synu muj vzláště milý. Téhož zdraví a v něm všeho dobrého přeji vám věrně a upřímně rád. A tak sem učinil, jak mně toto psaní od vás došlo, hned sem sobě pro rychtáře městského poslal a na něm se vyptal, kdož by takovej byl, který by se směl toho dopustiti a do domu mého bez opovědi mý zatykačem přijíti, i tot o mi za odpověď dal, že nákej vobstarožní člověk z Prahy, kterej někdy bejval komorníkem při soudu zemským, že mu říkají Matyáš, od koho by takovej zatykač měl, to že j(es)t rychtáři mēs(ts)kýmu pověděti nechtěl a že jestli ho rychtář i do domu mého choditi viděl, tak sem já se na čeládce svý vyptal, že nemohu u sebe jináče souditi, že žádnej jinej v městě Nymburce z Prahy toho času co nebyl kromě ten jistej Matyáš Pekárek, jakž nebožtík španavskej s jeho cerou z království českého ujel neb jest byl od Zbyňka taky za přítele k tý smlouvě dožádán, ten j(es)t po vašem neštěstí jíti minil, ale kdybych byl o tom věděl než z města zase odjeli, byl by se ode mne v pravdě něčím potkal, co se pak osoby mý dotýče, jak j(es)t doloženo v psaní vašem, že o žádném přísutku na sebe učiněném vědomost nemajíc, leč bych za příčinou posudního anebo berní zadržalých zatykač na osobu vaší vydati rozkázal. Jistě můj vzláště milý a laskavý p. synu sem se toho nikdá nenadl, abyste tak lechce o mně smejšleti měli neb vím dobře, že vám v paměti zůstává, byvši já u pana syna na Petce, na čem sme spolu zůstali, tak že co se posudního dotýče já to na sebe chci co budu moci nejdýle zdržovati, však aby se paní zatím takovej posudním pomalu přichystati ráčila, než-li bych chtěl na vás můj vzláště milý p. Karle náky zatykač dopustiti, že nemohli bych jináče opatři(tí), ale naschválního posla k vám vypraviti, ačkolivěk ten list odevřenej s poručení(m) Jeho MC pana p. mého nejmilostivějšího pro napomenutí k těm, kteříž sou posudního nedali s rejstříkem po kraji hradeckém obchází, však sem osobu vaší poznamenaného za restanty hned ani nepoložil ani nenaději se, aby se u vás na Petce zastaviti jměl, aby p. S. mou upřímnou služebnost poznati mohl, a že mi pak snad docela nevěříte p. B. sám ví o upřímnosti mý nejlípe. S tím milost Boží rač býti s námi se všemi. D(án) v městě Nym(burce) nad L(abem) (v) sobotu po obráče(ní) S^o Pavla léta 94°. Post scripta Její M paní Barboru paní vaší nejmilejší a panny sestřičky vaší prosím, že ode m(ne) velice pozdravíte.

V. P. A.

